

Таблиця 5. Індекс сталого розвитку Естонії та основні його складові, 2010 рік [12]

ВВП на душу населення	\$9654
Індекс сталого розвитку	2,543
Компонента якості життя	1,157
Економічна складова	0,576
Екологічна складова	0,737
Соціальна складова	0,692
Індекс гармонізації	0,899
Компонента безпеки життя	1,385
Індекс вразливості до загроз	0,769
Група країн для порівняння	Австралія, Австрія, Бельгія, Великобританія, Данія, Ірландія, Ісландія, Канада, Кіпр, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, США, Фінляндія, Франція, Чилі, Швейцарія, Швеція, Японія

Висновки

Отже, можна зробити висновок, що регіональна політика Естонії спрямована на забезпечення сталого розвитку, тобто екологобезпечної, соціально орієнтованої економіки; рівномірності розвитку, підвищення конкурентоспроможності регіонів, а також – забезпечення добробуту громадян і належної якості соціальних послуг на всій території країни. Регіональна політика охоплює всі регіони Естонії та базується на програмах регіонального розвитку. Програма політики регіонального розвитку буде ефективною, якщо забезпечити: чітке розмежування повноважень і відповідальності між регіонами та центром; фінансову самостійність чи достатність місцевих бюджетів для виконання органами місцевого самоврядування їх повноважень; стимулювання розвитку слабких регіонів.

Список використаних джерел

1. Специфіка регіональної політики в країнах Балтії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.economy-web.org/>
2. Статистика Естонії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.stat.ee/>
3. Енциклопедія про Естонію [Електрон. ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.estonica.org/ru/>

4. Беглер І. Налоги Эстонии / Ирина Бреллер [Електрон. ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.vedomosti.ee/>

5. Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу / М.І. Карлін [Електрон. ресурс]. – Режим доступу. – <http://pidruchniki.ws/>

6. Regional development strategy of Estonia 2005–2015 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу. – http://www.siseministerium.ee/.../Eesti_regionaal...

7. BBC Україна / Естонія навчить Україну, чого хоче ЄС? [Електрон. ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.bbc.co.uk/>

8. Dobtochyn / Досвід Естонії для України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу. – <http://maidan.org.ua/2012/03/dosvid-estoniiji-dlya-ukrajiny/>

9. Литвин М.В. Світовий досвід фінансування регіонального розвитку: монографія / М.В. Литвин, Н.В. Стукало. – Дніпропетровськ: Інновація, 2012. – 236 с.

10. Методологія оцінювання сталого розвитку в контексті якості та безпеки життя людей [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development/reports>

11. Звіти. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development/reports>.

12. Аналіз сталого розвитку країн світу за вимірами [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development/reports>.

УДК 336.71:[330.332+336.77]

О.І. КОПИЛЮК,
к.е.н., професор, Львівська комерційна академія

Сучасні теоретичні підходи до дослідження регіональної політики розвитку банківської системи

Розглянуто теоретичні підходи до розкриття суті регіональної банківської системи, принципи її формування та організаційно-економічні засади функціонування.

Ключові слова: регіональна банківська система, фінансово-кредитні установи, регіональна політика, транспарентність.

Рассмотрены теоретические подходы к раскрытию сути региональной банковской системы, принципы ее формирования и организационно-экономические основы функционирования.

Ключевые слова: региональная банковская система, финансово-кредитные учреждения, региональная политика, транспарентность.

Theoretical approaches to the disclosure of the regional banking system, the principles of its formation, organizational and economic principles of operation.

Keywords: regional banking, financial and credit institutions, regional policy, transparency.

Постановка проблеми. З-поміж характерних ознак трансформаційних процесів сучасного суспільства яскраво проявляються ситуативно обумовлені тенденції децентралізації державного управління різних сфер людської життєдіяльності та поглиблення на цій основі прихильності до регіоналізації. Такі виклики сьогодення вимагають новітніх підходів у частині визначення теоретико-методологічних основ регіональної політики з метою досягнення означених стратегічних орієнтирів розвитку української держави. Банківська система як надзвичайно важлива сфера організації суспільного життя в усіх аспектах не є виключенням. Тому питання функціонування банківської системи в регіоні та механізму управління нею в мезопросторі залишається вкрай актуальним.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Огляд вітчизняних наукових джерел виразно продемонстрував, що практично всі дослідження банківської системи зосереджені на загальнодержавному та світовому рівнях. І це закономірно в силу особливостей функціонування банківських систем та високого ступеня централізованого управління ними, адже значущість цього сектору для соціально-економічного розвитку територій та забезпечення їх безпеки важко перебільшити. Вивченню проблем ефективності функціонування банківської системи, її інституціонального забезпечення, присвятили свої праці такі вітчизняні учені, як О. Барановський, П. Буряк, В. Геєць, А. Даниленко, М. Долішній, Г. Карчева, В. Коваленко, В. Міщенко, К. Черкашина, Т. Смовженко та інші. Проте потребують подальшого дослідження теоретико-методологічні аспекти функціонування регіональної банківської системи, її функцій і завдань в умовах децентралізації управління і посилення місцевого самоврядування.

Метою статті є розкриття теоретичних підходів та принципів функціонування банківської системи на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Розуміючи сутність та значення банківської системи на загальнодержавному рівні, простежимо підходи вітчизняних вчених щодо вивчення регіональних банківських систем.

Окремі вчені у своїх дослідженнях наводять аргументи щодо доцільності розгляду регіональних банківських систем. Тут важливо звертати увагу на значення банківських установ для розвитку регіону, адже важливим фактором, який дозволяє реалізувати регіональну політику і посилити конкурентоспроможність регіону, є залучення потенціалу фінансово-кредитних установ для подолання негативних тенденцій і диспропорцій у рівнях соціально-економічного розвитку територій. Таким чином, розвиток регіональних банківських систем та ефективне їх функціонування сприятиме суттєвому покращенню ситуації в регіоні за практично всіма показниками.

Як вважають О. Колодізев, О. Бойко та інші автори колективної монографії, успішне функціонування банківської системи загалом залежить від фінансового стану кожного окремого банку, його здатності протидіяти негативним факторам і динамічно розвиватися [6, с. 288]. Так само ми можемо стверджувати і в мезорегіональному вимірі, що успішне функціонування банківської системи країни залежить від стану регіональних банківських систем, що її формують. Відповідно до цього твердження очевидною є більша ефективність регулювання банківської діяльності на рівні регіону з сильнішим ступенем контролю з подальшим акумулюванням потенціалу банківських установ на загальнодержавному рівні.

Необхідність розгляду банківської системи на рівні регіону доводить У. Грудзевич, зазначаючи, що проблема регіоналізації банківської системи не може стояти осторонь, оскільки вона спричинює диспропорцію у русі грошових потоків, впливає на соціально-економічний розвиток окремого регіону, а від її вирішення залежатиме комплексний і рівномірний розвиток країни в цілому [4, с. 127]. Науковий інтерес щодо визначення сутності регіональних банківських систем є порівняно обмеженим. Тут привертає увагу положення В. Стойки, яка розглядає регіональну банківську систему як складову частину банківської системи країни, що включає всі банківські установи, які функціонують на території регіону відповідно до чинного законодавства, перебувають у тісному зв'язку з його економічною системою [13, с. 63–64]. Вчена також доводить, що сучасні умови розвитку банківської діяльності в Україні не вимагають розмежування понять регіональної банківської системи і банківської системи регіону. Представники російської наукової школи визначають регіональну банківську систему як цілісну сукупність взаємопов'язаних кредитно-фінансових інститутів, які функціонують у відносно відособленому, але з гнучкими зовнішніми зв'язками, господарському комплексі певної території [3, с. 32].

М. Могильницька, В. Васюта та Я. Побурко під банківською системою регіону розуміють сукупність установ, діяльність яких організовується за участю Національного банку України (територіального відділення) для виконання функцій фінансового посередництва в русі коштів між клієнтами, суб'єктами, що володіють ними, і суб'єктами, які їх використовують у межах заданих відносин (певних норм і правил) і для досягнення конкретної мети. Банківська система регіону є, з одного боку, підсистемою банківської системи України. На неї поширюються правила і норми здійснення діяльності, що характерні для всієї банківської системи держави. З іншого боку, банківська система регіону є підсистемою соціально-економічної системи регіону, оскільки обслуговує потреби фінансового забезпечення функціонування соціально-економічних процесів. Тобто вчені також звертають увагу на дуальну інституційно-функціональну приналежність регіональних банківських систем.

О. Колодізев та Ч. Хонвенг вказують, що розвиток України в умовах здійснення реальних кроків її інтеграції в євро-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

пейське співтовариство вимагає перетворення банківської системи країни в ефективну систему акумулювання заощаджень та спрямування їх у найперспективніші сектори економіки. Це потребує зміцнення як всієї банківської системи країни в цілому, так і регіональних банківських систем – її структурних складових, що формують і визначають підвищення загального рівня її ефективності, надійності й стійкості [12, с. 247–272]. Таким чином, вчені звертають увагу на виняткову роль регіональних банківських систем у пришвидшенні євроінтеграційних процесів в Україні.

У вітчизняній літературі мають місце також дослідження, що стосуються розподілу регіонів за показниками розвитку їхніх банківських систем. Так, О. Пушкар і О. Тридід здійснили поділ регіональних банківських систем на три основні групи: великі фінансові центри зі значним міжбанківським ринком та широким колом банків, які різняться за розмірами і за спектром операцій, що пропонуються клієнтам; регіони з помірною активністю банківської діяльності; регіони з низьким рівнем банківських послуг [11, с. 7–11].

За твердженням О. Шлапака, В. Пушкарьова та Г. Карчевої, регіони за рівнем концентрації банківської системи можна поділити на чотири групи: високу (столичний регіон), середню (активи банків і філії області перевищують 1,5 млрд. грн.), незначну (зазначений показник становить від 500 млн. до 1,5 млрд. грн.) і низьку (менше 500 млн. грн.) концентрації [15, с. 4].

Зрозуміло, що такі дослідження рейтингування чи кластеризації регіонів за показниками розвитку регіональних банківських систем є винятково важливими в контексті визначення особливостей та проблемних напрямів їх функціонування.

Таким чином, розуміючи сутність банківської системи на загальнодержавному рівні та підходи вчених до розгляду регіональних банківських систем, можемо сформулювати наступне наше визначення: регіональна банківська система – це організована сукупність банківських установ, що роз-

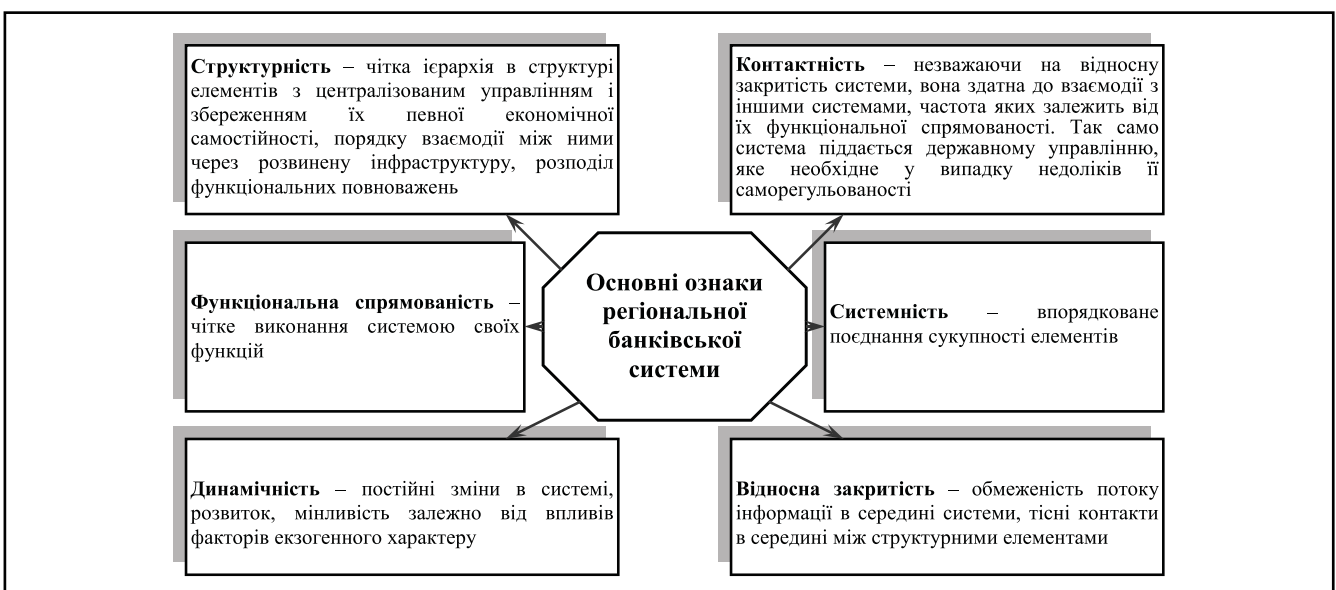
ташовані на визначеній території, постійно взаємодіють між собою та із зовнішнім середовищем, здійснюючи ресурсне підкріплення економічних, соціально-трудових, політико-правових та інших відносин, та яка є органічною складовою регіональної суспільної системи з одночасним підпорядкуванням банківській системі всієї країни.

Регіональна банківська система має чітко виражені ознаки, базовими серед яких вважаємо системність, структурність, функціональну спрямованість, динамічність, відносну закритість і контактність (перелік ознак вказано на рисунку з урахуванням напрацювань В. Коваленко, О. Кореневої та інших авторів колективної монографії «Банківська система України» [7, с. 15–16]).

Визначаючи сутність регіональної банківської системи, дуже важливо окреслити принципи як обмежуючі фактори її функціонування. Вважаємо, що такими принципами можуть бути:

– принцип оптимальної прозорості. Тут першочергово розуміється інформаційна прозорість і на регіональному рівні виконання цієї умови значно легше здійснювати натомість централізованого контролю. Щодо даного принципу, то криза у світовій економіці змусила принципово переосмислити уявлення про необхідну прозорість банківської діяльності. Ревізія підходів і регуляторних вимог у цій сфері триває в різних країнах світу вже кілька років – із різними швидкістю та глибиною. Під сумнів ставиться навіть доцільність збереження в традиційному вигляді банківської таємниці [1]. Разом із тим очевидно, що забезпечення прозорості функціонування системи суттєво сприятиме зростанню довіри до банків. Це дуже важливо, адже саме зниження довіри до банківських установ є першим етапом розвитку фінансової нестабільності в банківському секторі економіки [5, с. 7];

– принцип транспарентності. Даний принцип окрім прозорості (оскільки цей принцип є надзвичайно важливим, ми його виділили окремо) означає відвертість, публічність та інформаційну доступність банківської системи [14, с. 4];

Основні ознаки регіональної банківської системи

– *принцип спрямованості на стабільність*. Надмірна мінливість банківської системи є дуже негативною в контексті впливу на різні сфери суспільного життя. Тому система повинна функціонувати таким чином, щоб навіть в умовах загострення кризових явищ валютно-фінансового характеру вона була спроможною забезпечити підтримку реального сектору економіки. У випадку поглиблення мінливості банківської системи формується так звана банківська криза, що являє собою неспроможність банківської системи та її інститутів виконувати свої основні функції з акумуляції та мобілізації грошових коштів, надання кредитів, проведення розрахунків та платежів в економіці країни. За такої ситуації простежується глибоке розбалансування банківської системи, що проявляється в неспроможності суб'єктів системи ефективно виконувати свої функціональні зобов'язання та має своїм наслідком вихід фінансових параметрів економічних процесів за об'єктивно зумовлені межі. Таким чином, дотримання даного принципу дозволяє уникнути такого вкрай негативно-го явища, як криза регіональної банківської системи, що, в свою чергу, дає змогу компенсувати схильність до мінливості банківської системи на загальнодержавному рівні;

– *принцип послідовного розвитку*. «Хвороби росту» переживає не лише вітчизняна банківська система, але й окремі банки. Найсерйозніша з них – нерівномірність розвитку: перш за все розвиваються ті органи, системи і напрями, які дають швидку економічну віддачу (наприклад, ризикові фінансові операції). І суттєво поступаються, а часто відсутні в роботі банків такі види діяльності, як системний аналіз, діагностика, прогнозування зовнішнього і внутрішнього середовища банку, розробка гнучких стратегій, створення адаптивних структур тощо [2, с. 59–60]. Таким чином, дотримання даного принципу орієнтуватиме функціонування регіональної банківської системи на довгострокову стабільну перспективу з поширенням і тих послуг, які не відзначаються найвищою економічною ефективністю, проте які часто справляють значний соціальний ефект;

– *принцип ефективності*. Оцінювання ефективності банківської системи регіону здійснюється за алгоритмом визначення статусу банківських установ, що належать до банківської системи регіону, розрахунків прибутковості, фінансової стабільності, фінансових результатів банківських установ та нарешті суспільної та економічної ефективності банківської системи регіону [9, с. 50];

– *принцип науковості*. Даний принцип означає, що функціонування регіональної банківської системи має забезпечуватися науково обґрунтованими управлінськими рішеннями. Інтелектуальний потенціал регіону повинен зосереджуватися на пошуку шляхів ефективізації функціонування такої системи, оцінки дотримання її принципів та інших методологічних засад, розроблених відповідними науковими школами;

– *принцип комплексності (емерджентності)*. Оскільки система передбачає складну, проте впорядковану сукупність з відповідними взаємозв'язками, то між елементами

регіональної банківської системи повинна бути налагоджена чітка координація в розрізі їх функціональної спрямованості. Потрібно розуміти, що окремі такі елементи системи неспроможні виконати поставлену перед усією системою мету і завдання, тому їх функціонування повинне бути однозначно спрямованим на виконання поставлених перед ними завдань;

– *принцип безперервності*. Функціонування регіональної банківської системи забезпечується сукупністю банківських установ та відносин між ними, що формуються не стихійно та штучно задекларовано, а внаслідок тривалого історичного процесу. Відповідно розвиток такої системи має здійснюватися органічно до викликів сучасності та впливів факторів екзогенного характеру з постійним спрямуванням на ефективізацію діяльності структурних елементів;

– *принцип централізації*. Надзвичайно важливий, один із ключових принципів функціонування регіональних банківських систем, що означає поглиблене централізоване регулювання діяльності кожного банку окремо і банківської діяльності в цілому;

– *принцип підзвітності (ієрархічності)*. Даний принцип відображає задекларований нами підхід у розумінні сутності регіональної банківської системи щодо її дуальної інституційно-функціональної приналежності. Зрозуміло, що формування банківської системи регіону проходить під контролем держави та національної банківської системи, а процес її функціонування контролюється регіональними управліннями Національного банку України [13, с. 68]. Відповідно банківські установи, що формують регіональні банківські системи, є підзвітними таким інститутам. Разом із тим вони є складовими економічної підсистеми регіону, що винятково впливають на інші сфери життєдіяльності суспільства визначеної території;

– *принцип соціальної відповідальності*. У регіональному вимірі дуже важливою є участь банківських установ у програмах корпоративної соціальної відповідальності, що сприяють формуванню стійкої довіри до установ, створенню їх позитивного іміджу, підвищенню інтересу інвесторів, поліпшенню взаємовідносин із громадськістю та місцевою владою, підвищенню мотивації та продуктивності працівників, збільшенню обсягів продажу та ринкової частки, зменшенню операційних витрат. По суті, саме в контексті розвитку регіональних банківських установ даний принцип набуває виняткової ваги, адже реалізація заходів для виконання такого принципу дуже органічно наближається до повсякденного життя регіону, його поточних проблем та дозволяє об'єднувати територіальні громади та бізнес-структури у вирішенні спільних завдань, розвиваючи таким чином громадянське суспільство та підвищуючи іміджеву складову в діяльності банківських установ.

Висновки

В умовах сьогодення вимагають подальшого дослідження питання розробки практичних рекомендацій з оцінки ефек-

тивності функціонування регіональних банківських систем під впливом макро- і мікроекономічних чинників, концептуальні засади залучення потенціалу регіональної банківської системи у розвиток території.

Список використаних джерел

1. Банківська система: на шляху до прозорості: Finance.ua. Про гроші [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~/%20/all/2011/08/27/249736>
2. Буряк П.Ю. Конкурентні стратегії банків в умовах фінансової глобалізації / П.Ю. Буряк, Л.Є. Альошина // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – Вип. 6 (L): Мале та середнє банківництво в умовах становлення ринкової системи в Україні: Зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: М.І. Додішній (відп. ред.) та ін. – Львів, 2004. – 511 с.
3. Гомбоев А.Ц. Банковские инвестиционные ресурсы региона / А.Ц. Гомбоев, С.Н. Сахаровский. – СПб.: Изд-во Инфо-да, 2001. – 127 с.
4. Грудзевич У.Я. Особливості розміщення та діяльності банків у регіонах України / У.Я. Грудзевич // Регіональна економіка. – 2003. – №3. – С. 127–133.
5. Джулай В.О. Антикризове управління в банківському секторі економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / В.О. Джулай. – Київ, 2011. – 21 с.
6. Забезпечення умов стабільного функціонування банківського сектору України / О.М. Колодізев, О.В. Бойко, І.О. Губарева, В.О. Дзеніс та ін. // Харківський нац. економ. ун-т; за заг. ред. О.М. Колодізева. – Харків: Вид-во ХНЕУ, 2010. – 312 с.

7. Коваленко В.В. Банківська система України [Текст]: монографія / О.Г. Коренева, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.

8. Могильницька М.П. Ефективність банківської системи регіону: методологія і апробація моніторингу / М.П. Могильницька, В.О. Васюта, Я.О. Побурко // НАН України. Інститут регіональних досліджень; Наук. ред. д.е.н., проф. Я.О. Побурко. – Львів: ЛБІ НБУ, 2005. – 57 с.

9. Могильницька М.П. Моніторинг діяльності банківської системи регіону / М.П. Могильницька, В.О. Васюта, Я.О. Побурко // НАН України. Інститут регіональних досліджень; Наук. ред. д.е.н., проф. Я.О. Побурко. – Львів: ЛБІ НБУ, 2005. – 57 с.

10. Петик Л.О. Банківські кризи та методи їх подолання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л.О. Петик. – Львів, 2011. – 20 с.

11. Пушкар О. Банківські структури в механізмах фінансування розвитку / О. Пушкар, О. Тридід // Банківська справа. – 2000. – №2. – С. 7–11.

12. Соціально-економічний розвиток регіонів України: проблеми науки і практики: монографія / О.М. Колодізев, Чанг Хонвенг. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 247–272.

13. Стойка В.С. Функціонування та розвиток регіональної банківської системи: дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.00.08 / В.С. Стойка. – Львів, 2011. – 195 с.

14. Чуб О.О. Розвиток банківської системи України в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д.е.н.: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О.О. Чуб. – Київ, 2010. – 33 с.

15. Шлапак О. Основні тенденції і проблеми в діяльності банків України / О. Шлапак, В. Пушкар'юв, Г. Карчева // Вісник Національного банку України. – 2003. – №6. – С. 2–6.

УДК 332:336:331.2

К.П. ІНДУС,

викладач, Ужгородський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Управління регіональними фінансами домогосподарств Закарпатської області

Статтю присвячено дослідженню соціально-економічного становища домогосподарств Закарпатської області. Розраховані основні показники диференціації домогосподарств за рівнем їхнього розвитку. Досліджено основні їх проблеми в соціальній сфері. Обґрунтовано доцільність та надано пропозиції щодо комплексного підходу до розробки системи управління домогосподарств Закарпатської області.

Ключові слова: регіональні фінанси, управління, домогосподарства, доходи, витрати, заробітна плата, фінанси підприємств, якість життя.

Статья посвящена исследованию социально-экономического положения домохозяйств Закарпатской области. Рассчитаны основные показатели диффе-

ренциации домохозяйств по уровню их развития. Исследованы их основные проблемы в социальной сфере. Обоснована целесообразность и предоставлены предложения относительно комплексного подхода к разработке системы управления домохозяйств Закарпатской области.

Ключевые слова: региональные финансы, управление, домохозяйства, доходы, расходы, заработная плата, финансы предприятий, качество жизни.

The article studies the socio-economic situation of households of Transcarpathian region. Estimated main indicators of differentiation of households in terms of their development. The basic problems in their social sphere are researched. Grounded the expediency and submitted pro-